

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)

Educational Activities and Problems of 4-6 Age Group Qur'an Courses (Sample of Zonguldak Province)

Salih AYBEY

Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Bilimleri Anabilim Dalı
Assistant Professor, Zonguldak Bulent Ecevit University, Faculty of Theology,
Department of Religious Sciences
Zonguldak, Turkey
salihaybey@hotmail.com
orcid.org/0000-0001-6030-395X

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 30 Temmuz / July 2019
Kabul Tarihi / Accepted : 5 Eylül / September 2019
Yayın Tarihi / Published : 15 Aralık / December 2019
Yayın Sezonu / Pub Date Season : Aralık / December
Cilt / Volume: 6 • Sayı / Issue: 2 • Sayfa / Pages: 207-240

Atf / Cite as

Aybey, Salih. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)".
Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 6/2 (2019): 207-240

Doi: 10.33460/beuifd.598401

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal olmadığı teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi tarafından yayınlanmıştır. Tüm hakları saklıdır.
Published by Zonguldak Bulent Ecevit University, Faculty of Theology, Zonguldak, Turkey. All rights reserved.

Öz: Ülkemizde toplumu dini konularda aydınlatma ve rehberlik etme görevi yüklenen Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an öğrenmede yaş sınırının kaldırılmasının ardından toplumun beklentilerini de göz önüne alarak bireyin gelişiminin en önemli dönemlerinden biri kabul edilen okul öncesi döneme yönelik din hizmeti sunmak amacıyla 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları öğretim programını faaliyete geçirmiştir.

Bu çalışma, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan ve günümüze kadar sayıları hızla artan 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında eğitim-öğretim faaliyetlerinin durumunu ve bu kursların güncel problemlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla Zonguldak merkez ve Çaycuma ilçesinde görev yapan 32 öğreticiye anket uygulanmış ve 11 öğretici ile de yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerden hareketle, kurslarda sürdürülen eğitim-öğretim faaliyetlerinin

birtakım eksiklerle birlikte amacına uygun olarak gerçekleştirildiği, ancak öğretim programının öğrenci seviyesine yeterince uygun olmaması, fiziki durum yetersizliği, yönetici ve öğrencilerden kaynaklanan bazı problemlerin olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Din Eğitimi, Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an Kursları, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları, Okul Öncesi Din Eğitimi.*

Abstract: *The Administration of Religious Affairs of Turkey carries out activities to enlighten and guide the society in religious matters. In this context, following the abolition of the age limit to learn the Qur'an, the Administration of Religious Affairs launched the 4-6 Age Group Qur'an Courses curriculum. These Qur'an courses are of great importance in terms of coinciding with the preschool period, which is considered one of the most important periods in the development of the individual in the age of 4-6 years.*

This study has been prepared in order to determine the status of educational activities and current problems of the 4-6 Age Group Qur'an Courses, which have been implemented in 2013-2014 academic year and whose number has increased rapidly until today. For this purpose, 32 instructors working in Zonguldak and Çaycuma districts were interviewed and semi-structured interviews were conducted with 11 instructors. Based on the data obtained from the research, it was concluded that the education and training activities carried out in the courses were carried out in accordance with the purpose despite some deficiencies. The main deficiencies determined in the Qur'an Courses are lack of physical conditions, insufficiency of curriculum in terms of its suitability for the students' level and some problems stemming from the administrators and students.

Key Words: *Religious Education, Religious Affairs Presidency, Qur'an Courses, 4-6 Age Group Qur'an Courses, Preschool Religious Education.*

GİRİŞ

İslam eğitim geleneğinin oluşum sürecinde Kur'an-ı Kerim, hem yazılışı ve okunuşu hem de anlaşılması ve aktarılması konusunda merkezi bir konuma sahip olmuştur. İslam eğitim sisteminde Kur'an, eğitim-öğretimin öznesi olmasının yanında eğitimle ilgili ilke ve kurallar belirleyen bir yapıya da sahiptir.¹ Hz. Peygamber döneminden başlayarak günümüzde sürdürülen din eğitimine kadar bütün eğitim kurumlarının programlarında Kur'an temel oluşturmuştur.²

Kur'an kursları da, Kur'an-ı Kerim'i okumak ve ona uygun bir hayat yaşamak isteyen Müslümanların Kur'an eğitim ve öğretimine yönelik faaliyetlerin gerçekleştirildiği önemli kurumlardan biridir. Ayrıca yetişkin bireyler, kadınlar,

1 Bilal Yorulmaz, "Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi ve Tarihsel Süreci", *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı* (Ankara: DİB Yayınları, 2014), 18; Hamit Er, "Kur'an'a Göre Düşünen İnsan Yetiştirme", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 8 (2001): 177-178.

2 Ziya Kazıcı, *Ana Hatlarıyla İslam Eğitim Tarihi* (İstanbul: İFAV Yayınları, 1995), 17; İrfan Başkurt, *Din Eğitimi Açısından Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları* (İstanbul: Dem Yayınları, 2013), 35-37.

gençler, çocuklar ve dezavantajlı gruplar³ için temel dini bilgilerin yanında, milli birlik ve beraberlik bilincinin geliştirilmesi ve manevi değerlerin özümsetilmesi amacıyla da yaygın din eğitimi yapılan eğitim-öğretim kurumudur.⁴

Türkiye'de yaygın din eğitimi faaliyetlerini yürütmek Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yetki ve sorumluluğundadır. Başkanlığın, Kur'an kursları kapsamında gerçekleştirdiği önemli faaliyetlerinden biri de, din eğitiminde yaş sınırlamasının kaldırılmasıyla birlikte, toplumun talepleri doğrultusunda uygulanmaya başlanan "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı"dır.⁵

DİB tarafından yürütülen din eğitimi hizmetinden 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları öğretim programı ile çocukların da yararlanabilmesi amaçlanmıştır. Bu itibarla 4-6 yaş (48-72 ay) seviyesindeki çocuklara İslam dininin değerlerini kazandırmak, kazandığı bu değerleri günlük hayatında kullanabilmek, Kur'an-ı Kerim'i yaş gruplarına uygun olarak tanıtabilmek, Allah'ı ve Hz. Peygamber'i sevgi temelinde tanıtarak sağlıklı bir din ve ahlak gelişimi göstermelerine katkı sağlamak⁶ amacıyla 2013-2014 eğitim-öğretim yılında 10 ilde⁷ 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları için pilot uygulama başlatılmıştır.

2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Programı" Türkiye genelinde DİB tarafından belirtilen kriterlere sahip Kur'an Kursu öğretmenleri tarafından bütün illerde uygulanmaya başlanmıştır.

DİB'in en önemli yaygın din eğitimi faaliyetleri arasında yer alan 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarına her geçen yıl velilerin teveccühlerinin arttığı görülmektedir.⁸ Bu talepler, hem toplumun okul öncesi döneme yönelik çocukların din eğitimi ihtiyacını ve beklentilerini göstermesi hem de 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının kısa zaman içerisinde hızla yaygınlaşması açısından önemli olduğunu göstermektedir.

3 Kur'an kursları, farklı sebeplerle dezavantajlı bireylere önemli fırsatlar sunmaktadır. İnce'nin yapmış olduğu araştırmada, Kur'an kurslarında okuyan ve mezun olan yetişkin kadın bireylerin önemli bir kısmının okuma-yazma bilmediği, temel eğitimi tamamlamadığı ya da ilkokuldan sonra örgün eğitim süreçlerine dâhil olmadığı, bu durumun Kur'an kursuna devam eden yetişkin kadınların önemli bir kısmının eğitim açısından dezavantajlı konumda olduğu belirtilmiştir. Bk. Abdullah İnce - Kübra Cevherli, "Dezavantajlılığın Giderilmesinde Kur'an Kurslarının Rolü: Sakarya'daki Kadınlar Örneği", *Diyanet İlmî Dergi* 55 (2019): 496.

4 *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 yaş)* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014), 3. Ayrıca bk. Emre Yılmaz, "Din Görevlilerinin Mesleki Doyum Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma", *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 9/17 (2019): 106; Ahmet Koç, "Kur'an Kurslarında Din Eğitimi", *Din Eğitimi*, ed. M. Köylü-N. Altaş (İstanbul, Ensar Neşriyat, 2014), 375-399.

5 17.09.2011 tarih ve 28057 sayılı kanun hükmünde kararname ile yaş sınırlamasının kaldırılmasından sonra Diyanet İşleri Başkanlığı'na yeni bir hizmet alanı doğmuş ve 26 Ocak 2012 tarihinde 4-6 yaş Kur'an Kursları projesini başlatmıştır. Bk. *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş)*, 7.

6 Bk. *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)*, 3.

7 Bu iller: Ankara, İstanbul İzmir, Adana, Erzurum, Samsun, Diyarbakır, Gaziantep, Kayseri ve Rize'dir.

8 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Türkiye genelinde 4-6 yaş grubunda hizmet veren 201 Kur'an Kursunda 4723 öğrenci, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında 554 kursta 15265 öğrenci, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında 2053 kursta 55321 öğrenci, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 2980 kursta 87790 öğrenci 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 3640 kursta 130.982 öğrenci kurslara devam etmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Strateji Geliştirme" (Erişim 29 Nisan 2018).

Çocuğa uygun biçimde verilecek dini bilgi, kuşkusuz çocukta yüksek duyguların oluşmasına zemin hazırlayabilir. Ayrıca bireyin sosyalleşmesine ve kendini gerçekleştirmesine katkı sağlayan din eğitiminin küçük yaşlardan itibaren verilmiş olması, çocuğun ruh ve beden açısından dengeli bir şekilde büyümesine önemli katkı sağlayabilir.⁹ Öte yandan, çocuğun suça yönelmesi ve saldırganlığı karşısında onu engelleyebilecek bir güç olan dini eğitimle yetiştirilmesi, çocuğun hem kendisiyle hem de toplumla barışık olarak yetişmesine imkan tanımaktadır.¹⁰ Bu nedenle, çocuğun eğitiminde erken yaşlardan itibaren verilecek din eğitiminin önemi ve etkisi son derece büyüktür. Ancak genelde eğitim, özelde ise din eğitiminde muhatabı tanımak, muhatabın beden ve ruh gelişimini doğru tespit etmek eğitim ve öğretim yapabilmenin en önemli şartlarından biri olduğu¹¹, din eğitiminin dini rehberlik ve pedagojik ilkeler çerçevesinde yapıldığı zaman başarıya ulaşabileceği unutulmamalıdır.¹²

1. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu, etkili yöntem ve tekniklerle çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak yapıldığı zaman, yetişmekte olan nesillerin dini ve ahlaki yönden sağlıklı olarak yetişmelerine öncülük edeceği muhakkaktır. Bu çalışmanın amacı, yeni bir faaliyet alanı olarak 2013 yılından itibaren DİB tarafından uygulamaya geçirilen 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu eğitimiyle ilgili mevcut uygulamalar hakkında bilgi sahibi olmak, uygulamada ve planlamada karşılaşılan güçlükleri ve problemleri tespit etmektir. Böylece yaygın din eğitimi alanında önemli bir boşluğu doldurması hedeflenen 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarındaki eğitim-öğretimin daha verimli ve etkin hale getirilmesine katkı sağlayacaktır.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları henüz yeni sayılabilecek bir uygulamaya sahip olmasına rağmen, üzerinde birtakım çalışmaların olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili ulaşılabildiğimiz çalışmalar arasında Mehmet Korkmaz'ın "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri" adlı çalışmasının yanında, Süleyman Şen'in "4-6 Yaş Çocuklarda Kur'an Tasavvuru", Samet Yağcı'nın "Öğreticilere Göre 4-6 Yaş Grubu Kur'an kursları (İzmir İli Örneği)", Semiha Çakır'ın "4-6 Yaş Aralığındaki Çocuklara Mahremiyet Eğitimi Verilmesinde Din Eğitiminin Rolü (Sivas Örneği)", İbrahim Kurt'un "Velilerin 4-6 Yaş Grubu

9 Ayşegül Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (2015): 34; Ayrıca bk. Yurdağül Mehmedoğlu, *Okul Öncesi Çocuklarda Dini Duygunun Gelişimi ve Eğitimi* (Ankara: TDV Yayınları, 2005), 10-13; Mehmet Emin Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2002), 30-33.

10 Mustafa Köylü-Cemil Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi* (Ankara: Nobel Yayınları, 2017), 147-148; Cemil Oruç, *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Din Eğitimi* (İstanbul: Dem Yayınları 2011), 21.

11 Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?*, 25; Halis Ayhan, *Din Eğitimi ve Öğretimi* (İstanbul: MÜ İlahiyat Vakfı Yayınları, 1997), 56-63.

12 Neda Armaner - Zeki Ökmen, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodik Değerler* (İstanbul: MEB, 1960), 5.

Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)" adlı yüksek lisans çalışmaları yer almaktadır. Ayrıca Cemal Tosun ve Fatma Çapçioğlu'nun "4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi" ve Ayşegül Gün'ün "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Eğitimi: Samsun İli Örneği" adlı çalışmaları zikredilebilir. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının eğitim-öğretim faaliyetleri ve problemlerini konu alan bu çalışma, kurslarda yapılan eğitim-öğretimin yanında, kurslardaki eğitim-öğretime dair problemleri de ele alacak bir çalışma olması nedeniyle önem taşımaktadır. Bu çalışmanın bundan sonra yapılacak ilgili çalışmalara ışık tutacağı gibi, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının eğitim-öğretim faaliyetlerinin iyileştirilmesi yönünde de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Bu araştırmada veriler anket tekniğiyle toplanmıştır. Anket tekniğiyle elde edilen bilgileri desteklemek ve daha derinlemesine bilgi sahibi olmak amacıyla nitel araştırma yaklaşımı olan yarı yapılandırılmış mülakat ve gözlem metoduna da başvurulmuştur. Böylece hem anketlerde belirlenemeyen hususların tespitine hem de olayların ve algıların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde¹³ ortaya konulmasına çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, konuşmanın akışına göre görüşmeciye esneklik tanıyan, konu hakkında daha detaylı bilgi alabilmek veya anlaşılamayan noktalarla ilgili ek sorular sorabilmek için sondajlama soruların sorulabildiği bir tekniktir.¹⁴

Anket verilerin analizi SPSS 24.0 ile yapılmış ve sonuçlar %95 güven düzeyinde değerlendirilmiştir. Çalışmada ifadelere katılım düzeyinin çeşitli değişkenler bakımından farklılık gösterme durumunun incelenmesi amacıyla Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri yapılmıştır. Test sonucunda anlamlı fark çıkması durumunda karşılaştırmalar sıra ortalaması değerine göre incelenmiştir. Bununla birlikte mesleki kıdem ile 4-6 yaş Kur'an Kursu için kendini mesleki ve pedagojik formasyon açısından yeterli görme durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla chi-square testi yapılmıştır.

Likert tipi olmayan sorularda Kur'an kursu öğreticilerinin görüşlerinin il, cinsiyet, yaş vb. bağımsız değişkenlere göre dağılımını göstermek için chi-square testleri uygulanmıştır. Chi-square testinde anlamlılık değeri $p < 0,05$ ise dağılım homojen değildir, yani dağılım benzer özellik gösterememekte, anlamlı farklılık göstermektedir.

13 Elif Kuş, *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Veri Analizi, Örnek Program NVivo ile Gösterimler* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2006), 5

14 Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma İstatistik ve Teknikleri* (Ankara: Tek Işık Web Ofset Tesisleri, 1995), 144-145.

Beşli likert formatına göre düzenlenmiş ve her bir soruda cevap şıkları olarak “Kesinlikle Evet, Evet, Kısmen, Hayır ve Kesinlikle Hayır” şeklinde yerleştirilmiş beş dereceli seçeneklerden oluşan bir ölçek olup, katılımcılardan bu ifadelerden kendilerine en uygun gördüklerini işaretlemeleri istenmiştir. Ayrıca kabul eden 11 öğreticiyle de yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla sözel veya yazılı metinlerin belirli bir problem ya da amaç bakımından sınıflandırılması, özetlenmesi, belirli kavramlarının ölçülmesi ve belirli bir anlam çıkarılmasına dayanan tekniktir.¹⁵ Yarı-yapılandırılmış görüşmeden elde edilen verilere makalenin ilgili kısımlarında yer verilmiştir. Araştırmada, görüşme yapılan Kur’an kursu öğreticilerine KKÖ 1, KKÖ 2, KKÖ 3,KKÖ 11 şeklinde “kod” verilerek isimleri gizlenmiştir (bkz. Ek 1). Böylece anket ve yarı yapılandırılmış mülakatlardan elde edilen sonuçlar birleştirilerek değerlendirilmiştir.

1.3. Çalışmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın yapıldığı 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Zonguldak ili ve Çaycuma ilçesinde bulunan ve 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu eğitimi veren 21 kursun tamamında toplam 32 öğreticiye anket formu uygulanmıştır. Zonguldak’ta 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursunun ilk ve en fazla açıldığı ilçe Çaycuma olması nedeniyle araştırmamızda bu ilçe tercih edilmiştir. 11 öğreticiyle de yarı-yapılandırılmış görüşme yapılarak, kurslardaki eğitim-öğretim ve problemler konusunda daha detaylı bilgiye sahip olmak hedeflenmiştir.

2. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

2.1. 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Öğreticilerinin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Anketimize katılan 32 Kur’an Kursu öğreticisinin yaş, mesleki kıdem, en son mezun olduğu okul ve 4-6 Yaş Grubu Kur’an kurslarındaki görev sürelerine göre dağılımları yapılarak aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

¹⁵ Şener Büyüköztürk v.dğr., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi, 2012), 239-240.

Tablo 1: Öğreticilerin Yaş, Mesleki Kıdem, En Son Mezun Olduğu Okul ve 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursunda Görev Süresiyle İlgili Dağılım

		n	%
Yaş grubunuz	30 yaş ve altı	21	65,6
	31 yaş ve üstü	11	34,4
Mesleki kıdeminiz	1-5 yıl arası	23	71,9
	6 yıl ve üstü	9	28,1
En son mezun olduğunuz okul	İmam-Hatip Lisesi	10	31,3
	İlahiyat Önlisans	12	37,5
	İlahiyat Fakültesi /İslami İlimler Fakültesi	10	31,3
Kaç yıldan beri 4-6 yaş Kur'an Kurslarında görev yapmaktasınız?	1 yıl	9	28,1
	1-2 yıl	12	37,5
	3 yıl ve üzeri	11	34,4

Tablodaki değerlerin de ifade ettiği üzere, anket uygulanan öğretmenlerin %65,6'sı 30 yaş ve altında, %34,4'ü de 31 yaş ve üstündedir. Mesleki kıdem durumuna göre ise, öğretmenlerin %71,9'u 1-5 yıl arası görevli iken, %28,1'i de 6 yıl ve üzeri görevlidir. Bu sonuçlar, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının çoğunlukla 30 yaşın altında bulunan ve göreve yeni başlayan hocalar tarafından yürütüldüğünü göstermektedir.

En son mezun olduğu okul durumuna bakıldığında ise, öğretmenlerin %37,5'inin önlisans, %31,3'ünün İmam Hatip Lisesi ve %31,3'ünün de İlahiyat/İslami İlimler Fakültesi mezunu oldukları görülmektedir. Öte yandan öğretmenlerin 37,5'i 1-2 yıl, %34,4'ü 3 yıl ve üzeri, %28,1'i de 1 yıldan beri 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında görev yaptıklarını belirtmişlerdir. Buna göre, kurslarda görev yapan öğretmenlerin çoğunluğunu 1 ila 2 yıl arasında görev yapanlar oluşturmaktadır.

2.2. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Kendileri ve Kurs Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Kurs öğretmenlerine gerek görev yaptığı kurslar, gerekse kendileri hakkında sorular yöneltilmiş ve alınan cevapların dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 2: 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Kendileri ve Kurs Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Dağılım

		n	%
4-6 Yaş Kur'an kurslarının çocukların din eğitimi alması yolunda önemli olduğuna inanıyor musunuz?	Evet	32	100,0
	Hayır	0	0,0
4-6 yaş Kur'an Kursu için kendinizi mesleki ve pedagojik formasyon açısından yeterli görüyor musunuz?	Evet	14	44,9
	Hayır	8	24,1
	Kısmen	10	31,0
Alanınıza ilgili çalışmaları ve alanınıza katkı sağlayacak yayın, program ve materyalleri takip edip onlardan yararlanıyor musunuz?	Evet	9	28,1
	Hayır	5	15,6
	Kısmen	18	56,3

Tabloda görüldüğü üzere, kurs öğretmenlerinin %100'ü çocukların din eğitimi almasında 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının önemli olduğuna inanmaktadır. Öğreticiler kursların önemini şu şekilde dile getirmektedirler:

"Çocukların saf ve temiz dünyalarında yaşamak, onların gönüllerinde yer edinmek, devamlı enerjik ve mutlu olmama vesile oluyor. Ayrıca onların din eğitimi konularında bir şeyler öğrendiğini, onları uyguladığını görünce, duyunca dünyanın en mutlu insanı oluyor ve Rabbime şükrediyorum." (KKÖ 7)

"Meşakkatli ve zor bir görevimiz var. Ancak karşımızda da sevgi dolu kalpleri olan, sürekli bizi gözleyen ve söylediklerimizi uygulayan geleceğimizi inşa edecek ciğerparelerimiz var. Bu kurs onların dini bilgilerine ciddi şekilde katkı sağlamaktadır. Geri dönütlerden biz bunları görebiliyoruz." (KKÖ 2)

Verilen cevaplardan anlaşıldığı üzere, öğretmenlerin görevlerini severek yaptıkları görülmektedir. Nitekim yapılan diğer çalışmalarda da bu görevi yürüten din görevlilerinin, mesleğini severek yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.¹⁶ Sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde din görevlilerinin böyle bir görevi yapmaktan memnun oldukları söylenebilir.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu öğretmenlerin %44,9'u mesleki ve pedagojik formasyon açısından kendilerini yeterli görürken, %31,0'i kısmen yeterli görmekte ve %24,1'i de yeterli görmemektedir. Buna göre öğretmenlerin büyük bir kıs-

¹⁶ Fatma Aköz, *Kur'an Kursu Öğrencilerinin Gözüyle Öğreticilerin İletişim Davranışlarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Diyanet İşleri Başkanlığı Konya İl Merkezindeki Yatılı Kız Kur'an Kursları Örneği) (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 184-195; Davut Işıkdöğen - Adem Korukcu, "Yaz Kur'an Kurslarında Kur Sistemi ve Kur'an Kursu Öğreticilerinin Bu Sisteme Bakışı", *AÜÜFD* 49/1 (2008), 201-221; Mehmet Korkmaz, "Yaygın Din Öğretiminde Yeterlik Ölçeği Geliştirme Süreci: Kur'an Kursu Öğreticileri Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Ölçeği Örneği", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/28 (2010): 239-265.

mı (%75,9) kendilerini mesleki ve pedagojik açıdan yeterli görmesine rağmen, azımsanamayacak bir orandaki görevli ise kendilerini yeterli görmemektedirler.¹⁷ Yeterli görmeyenlerin %70'ini İmam Hatip Lisesi Mezunları, %30'unu da önlisans mezunu öğreticilerin oluşturduğunu da belirtmek gerekir (bk. Tablo 3). Bu konuda yapılan bir araştırmada da görevlilerin %38,9'u kendilerini pedagojik açıdan yeterli görürlerken, %44,4'ü de kısmen yeterli gördüğünü ifade etmişlerdir. Yine aynı araştırmada öğreticilerin %11,1'i de kendilerini yeterli görmemektedirler.¹⁸ Bu nedenle DİB'in 4-6 yaş grubu Kur'an Kurslarında öğretici görevlendirmelerinde dini yükseköğretim mezunu görevlileri tercih etmesi, İlahiyat fakültelerinin program çeşitliliğine gitmesi¹⁹, yükseköğretim mezunu öğrencilerin kısmen de olsa bu alanla ilgili pedagojik formasyon eğitimi almış olmaları mesenin çözümüde olumlu katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

Pedagojik formasyonla ilgili bazı öğretici görüşleri ise aşağıdadır.

"Akademik olarak kendimi eksik hissediyorum ve bu alanda kendimi geliştiriyorum. Bu sebeple çocuk gelişimi bölümü okudum. Bu alanda görev yapabilmek için sertifika/belge almak yeterli değil, onu anladım. Tam olarak yeterli olmadığını düşünüyorum." (KKÖ 11)

"Anne olmama rağmen 4-6 yaş kurslara geçtikten sonra anladım ki, pedagojik formasyon eğitimi de alınması bir gerekliliktir." (KKÖ 1)

"Kendimi bu alanda yeterli görüyordum diyordum, ancak zaman zaman zorlandığımı düşünüyorum ve yeterli olmadığını anlıyorum." (KKÖ 3)

Öğreticilerin bu görüşleri yukarıdaki ifadeleri destekler mahiyettedir. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında görev yapan bazı öğreticilerin kendilerini pedagojik açıdan yeterli görmediği, bu kurslarda görev yapabilmek için sadece sertifika programında alınan eğitimin tek başına yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Böyle bir durum, kursların başarısını da etkileyen bir sonuçtur. Zira bu kurslarda görev alan/alacak personelin gerekli mesleki ve pedagojik formasyon bilgisine sahip olması ve kendisini bu alanda yeterli hissetmesi yapılan eğitimin kalitesi ve etkisi açısından oldukça önem arz etmektedir.

17 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu öğreticisi olarak görev yapabilmek için bazı şartlar vardır. Bu şartlardan biri de "4-6 Yaş Çocuk Etkinlikleri ve Eğitimi (296 saat)" sertifika sahibi olmaktır. Başlangıçta bu sertifikanın herhangi bir uygulamaya maksızın uzaktan eğitimle alındığı, (Ancak, 19.01.2017 tarihi itibarıyla bu sertifikaların kabul edilme-sine cihetine gidilmiştir) dikkate alınırsa, kendini formasyon açısından yeterli görmeyenlerin oranının bu kadar fazla olmasının sebeplerinden biri daha ortaya çıkmış olacaktır. Ayrıca bk. www.dib.gov.tr/egitim/hizmetleri.

18 Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda ...", 40; Ayrıca bu konudaki diğer veriler için bk. Mehmet Korkmaz, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri* (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2019), 1-159; Mehmet Emin Ay, *Problem ve Beklentileriyle Türkiye'de Kur'an Kursları* (İstanbul, Düşünce Kitabevi, 2005), 86-89; Ramazan Buyrukçu, *Kur'an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma (Göller Bölgesi Örneği)* (Isparta: Fakülte Kitabevi, 1999), 61-55; Bilal Yorulmaz, "Kur'an Kursu Öğreticileri ile Cami Görevlilerinin Okul Öncesi ve İlköğretim 1. Kademe Öğrencilerine Ders Verme Durumlarına İlişkin Öz Algıları (İstanbul Örneği)", *Öneri Dergisi* 10/39 (2013): 154.

19 Bk. Abdullah İnce, "Türkiye'de Yetişkin Kadınlara Yönelik Kur'an Kursları Politika ve Uygulama Önerileri" Seta Analiz, Vol. 234, 12-14. Erişim: 13.08.2019, <https://www.setav.org/analiz-turkiyede-yetiskin-kadnlara-yonelik-kuran-kurslari-politika-ve-uygulama-onerileri>.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu eğitimi, okulöncesi eğitim kapsamında değerlendirilmekle birlikte ondan daha da zor olduğunu da belirtmek gerekir. Çünkü burada öğretmenler hem okul öncesi öğretmeni gibi çeşitli oyun ve etkinliklerle çocuğun gelişimine katkıda bulunmaya çalışırken, aynı zamanda çocuğun gelişim özelliklerine göre de din eğitimi vermenin gayreti içindedirler. Buradan da bakıldığı zaman 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu eğitimi için öğretmenlik formasyonunun ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Çünkü eğitim-öğretim faaliyetlerinin icrasında birinci derecede önemli olan husus, öğrencilere nasıl yaklaşılabileceğinin, onlara nelerin, ne zaman, nerede ve nasıl verilebileceğinin bilinmesidir. Bu özellik ancak, iyi bir pedagojik formasyonla elde edilebilir.

Öğreticilerin alanlarıyla ilgili çalışmaları ve alanlarına katkı sağlayacak yayın, program ve materyalleri takip edip onlardan yararlanma durumuna dair sorulan soruya ise, öğretmenlerin %56,3'ü kısmen, %28'i evet ve %15,6'sı da hayır cevabını vermiştir. Bu veriler de, pedagojik formasyonla ilgili bir önceki soruya verilen cevaplarla hemen hemen aynı sonuçları vermektedir. Öğreticilerin yaklaşık üçte birinin düzenli olarak alanıyla ilgili kendini geliştirebilecek çalışmaları takip ettiği, ancak büyük kısmının ya nadiren takip ettikleri ya da hiç takip etmedikleri görülmektedir. Bu durum kursların başarısı noktasında olumsuz bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Bu konuda gerek bu çalışmada gerekse Kurt tarafından yapılan çalışmada²⁰ elde edilen sonuçlara göre, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında görevli öğretmenlerin büyük kısmını, İmam Hatip Lisesi ve Önlisans mezunu görevlilerin oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca bazı kursların da fahri öğretmenler tarafından yürütülmekte olduğu ve öğretmenlerin kendilerini mesleki ve pedagojik formasyon açısından eksik görmeleri de dikkate alındığında (bk. Tablo 2), DİB'e bu konuda önemli görevler düştüğünü söyleyebiliriz.²¹ Her ne kadar Başkanlık değişik tarihlerde²² toplam 1988 öğreticiye hizmetiçi eğitim semineri vermiş olsa da 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında görev yapan öğretici sayısı dikkate alındığında, bu sayının oldukça az olduğu görülecektir. Yapılan hizmetiçi eğitim seminerlerinde materyal geliştirme, drama, teorik bilgi ve uygulama gibi kurslarda yaşanabilecek sıkıntı ve tecrübeler konusunda öğretmenlere eğitim verilmesi amaçlansa da kısa süre

20 İbrahim Kurt, "Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği) (Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, 2017), 48.

21 2015-2016 eğitim-öğretim toplam 2015 olan 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenlerinin 969'u kadrolu, 2044'ü ise geçici öğreticidir. Yine 2016-2017 yılında ise toplam 4322 öğreticinin 1655'i kadrolu öğretici iken, 2662'si geçici öğreticidir. Buradan hareketle, 4-6 Yaş grubu Kur'an kursu hizmetlerinin çoğunlukla geçici öğretmenler vasıtasıyla karşılandığı görülmektedir. Geçici öğretmenlerin hizmetiçi eğitime tabi tutulmadan görevlendirildiği de düşünülmüşse, bunun kursların verimliliğini ve başarısını olumsuz yönde etkileyen bir durum olduğu görülecektir.

22 9-22 Eylül 2013 tarihinde Manisa Eğitim Merkezi'nde, 13-21 Ağustos 2014 ve 24-28 Mayıs 2015 tarihlerinde Afyonkarahisar'da ve 24-28 Ağustos 2015 tarihinde Rize Eğitim Merkezi'nde 694 öğreticiye; ayrıca, 4/B sözleşmeli Kur'an Kursu öğretmenlerinden 650 kişiye 9-17 Ocak 2019 tarihleri arasında Antalya/Manavgat'ta, 19-27 Ocak 2019 tarihleri arasında da 650 öğreticiye hizmetiçi eğitim seminerleri düzenlenmiştir. Bk. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Eğitim Hizmetleri" (Erişim 24 Mart 2019).

içerisinde öğreticilere gerekli mesleki ve pedagojik formasyonun yeterli miktarda verilemeyeceğini de ifade etmek gerekir.

Tablo 3: Kişisel Özelliklere Göre 4-6 Yaş Kur'an Grubu Kursu İçin Öğreticilerin Kendini Mesleki ve Pedagojik Formasyon Açısından Yeterli Görme Durumu

		4-6 yaş Kur'an Kursu için kendinizi mesleki ve pedagojik formasyon açısından yeterli görüyor musunuz?			
		Evet		Hayır	
		n	%	n	%
Yaş grubunuz	30 yaş ve altı	16	76,2	5	23,8
	31 yaş ve üstü	7	63,6	4	36,4
Mesleki kıdeminiz	1-5 yıl arası	14	60,9	9	39,1
	6 yıl ve üstü	9	100,0	0	0,0
En son mezun olduğunuz okul	İmam-Hatip Lisesi	3	30,0	7	70,0
	İlahiyat Önlisans	6	70,0	6	30,0
	İlahiyat Fakültesi/ İslami İlimler Fakültesi	10	100,0	0	0,0
Kaç yıldan beri 4-6 yaş grubu Kur'an Kurslarında görev yapmaktasınız?	1 yıl	4	44,4	5	55,6
	1-2 yıl	10	83,3	2	16,7
	3 yıl ve üzeri	9	81,8	2	18,2

Tablodaki verilere göre, ankete katılanlardan 30 yaş ve altındakilerin %76,2'si, 31 yaş ve üstündekilerin %63,6'sı; mesleki kıdemi 1-5 yıl olanların %60,9'u, 6 yıl ve daha fazla olanların %100'ü; İlahiyat Fakültesi/İslami İlimler Fakültesi mezunlarının %100'ü ve 1 yıldır 4-6 yaş Kur'an Kurslarında görev yapanların %44,4'ü, 1-2 yıldır görev yapanların %83,3'ü, 3 yıl ve daha uzun süredir görev yapanların %81,8'i 4-6 yaş Kur'an Kursu için kendini mesleki ve pedagojik formasyon açısından yeterli gördüğünü belirtmiştir. Ancak İmam-Hatip Lisesi mezunlarının %70'i, İlahiyat Önlisans mezunlarının %30'u ve 1 yıldan beri görev yapanların da %55,6'sı kendilerini mesleki ve pedagojik formasyon açısından yetersiz görmektedirler.

Mesleki kıdem ile 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu için kendini mesleki ve pedagojik formasyon açısından yeterli görme durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla chi-square yapılmıştır. Test sonucuna göre mesleki kıdem ile 4-6 yaş Kur'an Kursu için kendini mesleki ve pedagojik formasyon açısından yeterli görme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

(Fisher's Exact Test, $p < 0,05$). Bu sonuçlara göre, mesleki kıdem arttıkça mesleki ve pedagojik formasyon açısından öğreticinin kendisini yeterli görme durumunun arttığı anlaşılmaktadır.

2.3. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Kurslarda Eğitim-Öğretime İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında eğitim-öğretimin mevcut durumu ve kurslara devam eden çocukların verilen eğitim-öğretim konularını ne ölçüde uyguladıkları, öğreticilerin kurslarda hangi metot ve materyalleri kullanarak eğitim-öğretim yaptıkları, uygulanan öğretim programının çocukların seviyesine uygunluğu gibi konular öğreticilerin görüşleri doğrultusunda ele alınmaktadır. Öncelikle çocukların kurslara gelmekten memnun olup olmadıkları konusu ele alınacaktır.

2.3.1. Öğreticilerin, Çocukların Kurslara Gelmekten Memnun Olma Durumuna İlişkin Görüşleri

Çocukların 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarına gelmekten, kursta bulunmaktan memnun olup olmama durumuna ilişkin öğreticilerin görüşleri tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Çocukların Kurslara Gelmekten Memnun Olma Durumuyla İlgili Dağılım

	Kesinlikle Hayır		Hayır		Kısmen		Evet		Kesinlikle Evet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çocuklar kursa gelmekten memnundur	0	0,0	0	0,0	5	15,6	11	34,4	16	50,0

Tablodaki verilere göre, kurslara gelen öğrencilerin %84,4'ünün (kesinlikle evet %50, evet %34,4) kurslara gelmekten memnun oldukları, %15,6'sının da kısmen memnun oldukları görülmektedir. Bu sonuç, öğrencilerin büyük bir kısmının kurslara isteyerek geldiklerini ve kursta olmaktan memnun olduklarını göstermektedir. 4-6 yaş Kur'an Kursu öğrenci velileri üzerine yapılan bir araştırmada da öğrencilerin kurslara isteyerek geldiklerini göstermektedir.²³ Yine öğreticilerin ifadesiyle çocukların kurs bitiminde eve gitmek istememeleri, kurstan ayrılırken ağlayarak ayrılmaları gibi durumlar öğrencilerin kurslardaki memnuniyetin birer yansımaları olarak gösterilebilir.

²³ Kurt "Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ...", 38-40.

2.3.2. Çocukların Kurslarda İman Konularını Öğrenme Durumu

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları öğretim programında yer alan iman konularını kurslara gelen öğrencilerin ne ölçüde öğrendiğini tespit etmek amacıyla elde edilen veriler aşağıdadır.

Tablo 5: Çocukların Kurslarda İman Konularını Öğrenme Durumuna İlişkin Dağılım

	Kesinlikle Hayır		Hayır		Kısmen		Evet		Kesinlikle Evet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çocuklar Allah'ın varlığını ve birliğini öğreniyorlar	0	0,0	0	0,0	2	6,3	9	28,1	21	65,6
Çocuklar Hz. Muhammed'i tanıyorlar	0	0,0	0	0,0	3	9,4	5	15,6	24	75,0

Tablodaki veriler incelendiğinde, kurslara gelen çocukların %93,7'si (%65,6 kesinlikle evet, %28,1 evet) Allah'ın varlığını ve birliğini gerektiği şekilde öğrendiği, %6,3'ünün de kısmen öğrendiği görülmektedir. Yine öğretmenler, çocukların %90,6'sının (%75,0 kesinlikle evet, %15,6 evet) Hz. Muhammed'i (sav) tam olarak, %9,3'ünün de kısmen tanıdığını belirtmişlerdir. Kurslarda 4 yaşında olan çocukların da bulunması ve bu yaş grubundaki çocukların bazı konuları daha tam olarak kavrama döneminde olmamaları nedeniyle öğretmenlerden bazısının kısmen seçeneğini işaretledikleri kanaatindeyiz.

Okul öncesi dönem olarak da adlandırılan 4-6 yaş dönem, çocukların dini duygu ve düşüncelerinin ortaya çıktığı/şekillenmeye başladığı, diğer bir ifadeyle dini duygu ve düşüncelerin uyanmaya başladığı ve konu ile ilgili sorular sormaya başladıkları dönemdir. Öyle ki 4-6 yaşlar çocukların dine ilgileri için, dini duygu ve düşüncelerinin oluşmasında "altın yaş" olarak kabul edilir.²⁴ Bu nedenle 4 yaşlarından itibaren, çocukların telkin almaya müsait hale geldikleri söylenebilir. Bu nedenle, belirtilen dönemler eğitim ve din eğitimi açısından son derece kritik

24 A. Vergote, "Çocukta Din", çev. Erdoğan Fırat, *AÜİFD* 22 (1978): 317. Ayrıca bk. Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi*, 40; Yurdağül Mehmedoğlu, *Okul Öncesi Çocuklarda Dini Duygunun Gelişimi ve Eğitimi* (Ankara: TDV Yayınları, 2005), 22; Neda Armaner-Z. Ökmen, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodik Bilgiler* (İstanbul: MEB, 1960), 12-15.

bir dönemlerdir.²⁵ Çünkü gerek ayet (Er-Rum, 30/45; El-A'raf, 7/172) ve hadisler²⁶ gerek İslam eğitimcileri²⁷ çocukta erken yaşlardan itibaren dini duygu ve düşüncelerinin oluşması için gerekli çalışmaların yapılmasının önemini vurgular.

Diğer taraftan çocuklara Hz. Muhammed'in Allah'ın kulu ve peygamberi olduğu da anlatılarak Allah inancı ile birlikte öğretildiği öğreticilerin verdikleri cevaplarda görülmektedir. Buradan hareketle çocukların dini duygu ve düşüncelerinin gelişimi açısından 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında verilen eğitimin öneminin oldukça büyük olduğu söylenebilir. O halde bu kurslarda görev yapan öğretmenlere önemli görevler düştüğünü de belirtmek gerekir.

Tablo 6: İfadelere Katılım Düzeyinin 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Görev Yapma Süresi Bakımından İncelenmesi

		n	Sıra Ort.	X ²	p
Çocuklar Allah'ın varlığı ve birliğini öğreniyorlar	1 yıl	9	17,00	6,515	0,038*
	1-2 yıl	12	12,33		
	3 yıl ve üzeri	11	20,64		
	Toplam	32			
Hz. Muhammed'i (annesini, babasını, dedesini, peygamber olduğunu vb.) tanıyorlar	1 yıl	9	16,39	0,730	0,694
	1-2 yıl	12	15,33		
	3 yıl ve üzeri	11	17,86		
	Toplam	32			

*p<0,05

Tablodaki verilere göre, 4-6 Yaş Grubu Kur'an kurslarında görev yapma süresi 1 yıl, 1-2 yıl ve 3 yıl ve daha uzun süre olan görevliler arasında "Çocuklar Allah'ın varlığı ve birliğini öğreniyorlar" ifadesine katılım düzeyi açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır (p<0,05). Sıra ortalamaları incelendiğinde 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapma süresi 3 yıl ve daha fazla

25 Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi*, 248-249; Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*, 45; Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?*, 69-71. Ayrıca bk. Hasan Dam, "Çocukluk Dönemi Din Eğitimi", *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel Yayınları, 2013), 64; Oruç, *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Din Eğitimi*, 61-64; Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler* (Ankara: TDV Yayınları, 2005), 78-80.

26 Buhari, "Cenâiz", 79; Müslim, "Kader", 23; Müsned, II, 233.

27 İslam eğitimcilerinin bu konudaki görüşleri için bk. İbrahim Agah Çubukçu, *İslam Düşüncesi Hakkında Araştırmalar* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1983), 56-59; Nevzat Yaşar Aşikoğlu, "Günümüzde Kur'an ve Hadis Öğretimi Üzerine", *Uluslararası Din Eğitimi Sempozyumu, Ankara, 20-21 Kasım 1997* (Ankara: Tömer Dil Eğitim Merkezi, 1997), 176; Çelebi, *İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi*, 296-299; İbn Tufeyl, *Hayy b. Yakzan*, çev. M. Şerafettin Yaltkaya, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019), 1-24; İbrahim Canan, *Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye* (Ankara, Işık Akademi Yayınları, 2014), 52; Beyza Bilgin, "Okul Öncesi Çağı Çocuğunda Din Duygusu", *MEGSB Din Öğretimi Dergisi* 7 (1986): 14-15.

olan görevlilerin söz konusu ifadeye katılım düzeylerinin en yüksek olduğu belirlenmiştir. Sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında görev yapma süresi arttıkça, öğreticilerin öğretmede de daha başarılı oldukları görülmektedir.

2.3.3. Çocukların Kurslarda İbadet Konularını Öğrenme Durumu

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları öğretim programında ibadet konularının (kelime-i şehadet, namaz, oruç, zekât, hac) ayrıntıya girilmeden çocukların seviyesine uygun olarak açıklanması²⁸ ve Kur'an-ı Kerim'i tanıma ve okunuşuna dair harfleri tanıma vs. kazanımlar yer almaktadır. Bu nedenle ibadet konularını kurslara gelen öğrencilerin ne ölçüde öğrendiğini tespit etmek amacıyla sorulan soruya verilen cevapların dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 7: Çocukların Kurslarda İbadet Konularını Öğrenme Durumuna İlişkin Dağılım

	Kesinlikle Hayır		Hayır		Kısmen		Evet		Kesinlikle Evet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çocuklar ibadetleri öğreniyorlar	0	0,0	2	6,3	8	25,0	11	34,4	11	34,4
Çocuklar Kur'an-ı Kerim'i öğreniyor ve diğer kitaplardan ayırt edebiliyorlar	0	0,0	2	6,3	11	34,4	16	50,0	3	9,4

Tablodaki veriler, çocukların %68,8'inin ibadetleri büyük ölçüde, %25,0'inin de kesmen öğrendiklerini göstermektedir. Yine çocukların %59,4'ünün Kur'an-ı Kerim'i öğrenme yolunda gayret gösterdiklerini ve diğer kitaplardan ayırabildiklerini, %34,4'ünün de kısmen bunları başarabildiklerini ortaya koymaktadır. Bunlarla birlikte hem ibadetleri hem de Kur'an-ı Kerim'i çocukların %6,3'ünün öğrenemediği ortaya çıkmıştır. Öğreticiler, bu çocukların 4 yaş grubu içinde yer alması nedeniyle öğrenemediklerini ifade etmişlerdir. Kurt'un 4-6 yaş grubu Kur'an Kursu çocuklarının velileri üzerine yaptığı çalışmasında ise, velilerden %70'1'i çocuğunun Kur'an-ı Kerim okunduğunda veya gördüğünde kesinlikle tanıyabildiğini ve velilerin de bu durumdan memnun oldukları sonucuna ulaşmıştır.²⁹

İslam'da ibadet denilince, öncelikle "İslam'ın Şartları" olarak sıralanan beş esas akla gelir. İslam'ın temelinde yer alan bu beş ibadetten, çocukları öncelikle

28 2018-2019 Öğretim Yılı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Yıllık Ders Planı.

29 Kurt, Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ..., 68.

ilgilendirenler kelime-i şehadet, namaz ve oruçtur. Zekât ve hac konularında da çocukların bilgisi olması gerekir. Ancak, bu iki ibadet küçük yaşlardaki çocukların anlayabileceği ölçüde olmadığı gibi, çocukları doğrudan ve yakından ilgilendirmezler.³⁰ Buna rağmen, bu ibadetler hakkında da yüzeysel de olsa bilgilendirme yapılması çocuğun ilerideki dini hayatı için faydalı olabilir.

İbadet eğitimi ve öğretiminin bilgi boyutunu teşkil eden unsurlardan biri de, Kur'an-ı Kerim okumasını bilme olarak düşünebiliriz. Kur'an-ı Kerim okumanın bizzat ibadet olarak kabul edilmesi, okuyanın övülmesi ve ibadet esnasında Kur'an-ı Kerim'den bazı bölümlerin okunmasının gerekli olması (Fatır, 35/29-30; Enfal, 8/2; Neml, 91-92; Ankebut, 29/45; Fussilet41/26) söz konusu düşüncemizi desteklemektedir. İşte bu düşünceden hareketle 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu çocuklarının Kur'an-ı Kerim'i okumasını ve Kur'an-ı Kerim'in Müslümanların kutsal kitabı olduğunu bilip bilmediklerini öğrenmek amacıyla sorulan soruya alınan cevaplar oldukça önem arz etmektedir.

Günümüz şartlarında, ortaokul ve lise dönemlerinde isteyen öğrencilerin örgün eğitim kurumu olan okullarda Kur'an-ı Kerim okumasını öğrenme imkanları da vardır.³¹ Ayrıca yaz aylarında cami ve Kur'an kurslarında da Kur'an öğrenebilirler. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında çocukların yarıdan fazlasının (%59,4) Kur'an-ı Kerim'i okuma ve tanıma çabası içinde olması önemli bir bulgudur. Çünkü bu öğrenciler ilerleyen yıllarda gerek Milli Eğitim gerek Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde planlı ve programlı bir eğitim alarak Kur'an-ı Kerim öğrenme arzusunu devam ettirmeleri halinde, gayet güzel Kur'an okuyan kişiler olabilirler. Ancak kurslarda Kur'an-ı Kerim öğrendikleri ifade edilen %59,4 oranındaki çocukların Kur'an okuma/öğrenme çabası içerisinde olması, bu çocukların Kur'an'ı gereği gibi okuyabilme imkanına kavuştukları şeklinde anlaşılmalıdır. Gerek ailelerin gerek kurs öğreticilerinin gayretleriyle en azından heceleme aşamasında da olsa Kur'an'ı öğrenme çabasını göstermektedir.

İslam'da ibadet genel ve özel olmak üzere ikiye ayrılır. Genel anlamda ibadet, dini olan görevlerden başka, Müslüman'ın Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla yaptığı her fiil ibadet olarak nitelendirilir. Özel anlamda ise, Allah ve Rasülü tarafından yapılması istenen belli başlı (namaz, oruç, zekât, hac, kurban, Kur'an okuma vb.) davranışlardır.³² Burada yeri gelmişken çocuklara ibadet alışkanlığı kazandırılmasında dikkat edilmesi gereken birkaç hususu belirtmek faydalı olacaktır.

30 Öcal, Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, 90

31 Mustafa Öcal, *İmam Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 1994), 161-164. Ayrıca bk. İsmail Sağlam, *Çocuk ve İbadet* (Bursa: Düşünce Kitabevi, 2003), 110-113

32 Mustafa Sinanoğlu, "İbadet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1999), 19: 233-235.

Sağlam'ın yaptığı çalışmada çocuklara ibadet davranışlarını kazandırabilmek için takip edilecek ilke ve metotlar belirlenmiştir.³³ Bunların yanında Müslüman'ın gerek fert gerek toplum yararına yaptığı her işin ibadet sayıldığı gerçeğinden hareketle, çocuğa öncelikle ana babaya, büyüklere, komşulara, arkadaşlara, akrabalara, kısaca tüm insanlara iyilik yapmanın İslam'da ibadet olarak kabul edildiği ve yapılan iyiliklerin karşılığını Allah'ın dünya ve ahirette vereceği bilincinin kazandırılmasına gayret gösterilmesi gerektiği de söylenebilir. Ayrıca yemeğe besmele ile başlanması, sağ elle ve önünden yenmesi³⁴, yemekten sonra elhamdülillâh denilmesi gibi yeme-içme adabı, konuşma adabı, temizlik alışkanlığı, selâmlaşma³⁵ vb. ibadet konuları çocuğa öğretilmelidir. Yeri geldikçe bunlar günlük hayat içinde çocuğa hatırlatılmadığı. Bütün bunları çocukların kalıcı olarak öğrenmesi için bizzat öğreticiler/büyükler tarafından uygulamasının yapılması, tatlı dille telkin edilmesi ve uyguladıkları zaman da çeşitli şekillerde ödüllendirmeler yapılması başta anne baba olmak üzere bütün öğreticilerin dikkat etmesi gereken en önemli unsurlar arasındadır. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu öğreticileriyle görüşmelerimizde genel ibadet konuları olarak ifade ettiğimiz konuları da öğretmek amacıyla anlatım ve uygulamalar yaptıklarını, kalıcılığını sağlamak amacıyla değişik yöntem ve teknikler uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

Öğreticilerin ifadelere katılım düzeyi ile kendilerini mesleki ve pedagojik formasyon açısından yeterli görme durumu ise tabloda verilmiştir.

Tablo 8: İfadelere Katılım Düzeyinin 4-6 Yaş Kur'an Kursu İçin Kendini Mesleki ve Pedagojik Formasyon Açısından Yeterli Görme Durumu Bakımından İncelenmesi

		n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Çocuklar ibadetleri öğreniyorlar	Evet	23	14,24	327,50	51,500	0,022*
	Hayır	9	22,28	200,50		
	Toplam	32				
Kur'an-ı Kerim'i öğreniyorlar ve diğer kitaplardan ayırt edebiliyorlar	Evet	23	18,35	422,00	61,000	0,050*
	Hayır	9	11,78	106,00		
	Toplam	32				

*p<0,05

33 Bunlar: Sevgi kültürünün hâkim olması, bireylerin ilgi ve istekleri dikkate alınması, çocuklara ibadet davranışını kazandırmanın uzun bir program dahilinde yapılması, dini uygulamalarda model oluşturulması, gözlemlene ve gözlem yaptırma, çocuğun dini hayatı tecrübe etmesine imkan tanınması, çocuğun duygu ve düşüncesinin ibadete yönlendirilmesi, teşvik ve sakındırma. Geniş bilgi için bk. Sağlam, *Çocuk ve İbadet*, 204-260.

34 Buharî, "Et'ime" 2; Müslim, "Eşribe", 129.

35 Tirmizi, "İsti'zan", 10.

Tablodaki verilere göre, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu için kendini mesleki ve pedagojik formasyon açısından yeterli gören görevliler ile yeterli görmeyen görevliler arasında "Çocuklar ibadetleri öğreniyorlar" ifadesine katılım düzeyi açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde kendini yeterli görmeyen görevlilerin söz konusu ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

4-6 yaş Kur'an kursu için kendini mesleki ve pedagojik formasyon açısından yeterli gören görevliler ile yeterli görmeyen görevliler arasında "Kur'an-ı Kerim'i öğreniyorlar ve diğer kitaplardan ayırt edebiliyor" ifadesine katılım düzeyi açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde kendini yeterli gören görevlilerin söz konusu ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Seçenekler birlikte değerlendirildiğinde, kendisini mesleki ve pedagojik açıdan yeterli görmeyen öğretmenlerin "Çocuklar ibadetleri öğreniyorlar", kendisini yeterli gören öğretmenlerin ise, "Kur'an-ı Kerim'i öğreniyorlar ve diğer kitaplardan ayırt edebiliyor" seçeneğine daha yüksek bir katılım gösterdikleri görülmektedir. Bunun "ibadet" konularının daha soyut, "Kur'an öğrenme/Kur'an'ı tanıma" konularının ise daha somut olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

2.3.4. Çocukların Kurslarda Öğrendikleri Konuları Uygulama Durumu

Çocukların kurslarda öğrendiği konuları davranışlarına ne ölçüde yansıttıklarını tespit etmek amacıyla verilen seçeneklere öğretmenlerin katılma durumları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 9: Çocukların Kurslarda Öğrendikleri Konuları Uygulama Durumuna İlişkin Dağılım

	Kesinlikle Hayır		Hayır		Kısmen		Evet		Kesinlikle Evet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kötü davranışların neler olduğunu (yalan, kötü söz vb.) öğreniyorlar	0	0,0	0	0,0	5	15,6	7	21,9	20	62,5
Öğrendikleri kötü davranışlardan uzak duruyorlar	0	0,0	3	9,4	9	28,1	13	40,6	7	21,9
Dini değerleri (doğruluk, yardımlaşma, dayanışma vb.) öğreniyorlar	0	0,0	0	0,0	2	6,3	6	18,8	24	75,0
Öğrendikleri dini değerleri uyguluyorlar	1	3,1	2	6,3	8	25,0	11	34,4	10	31,3
Günlük hayatta karşılaşılan konularla ilgili Hz. Muhammed'in örnek hayatından bolca örnek öğreniyorlar	0	0,0	0	0,0	1	3,1	25	78,1	6	18,8

Tablodaki verilere göre, 4-6 yaş grubu Kur'an kursunda eğitim-öğretim gören çocukların %84,4'ünün kötü davranışların neler olduğunu tam olarak, %16,6'sının da kısmen öğrendikleri görülmektedir. Ancak uygulama konusunda ise, çocukların %62,3'ü öğrendikleri kötü davranışlardan uzak durdukları, %28,1'inin ise kısmen uzak durdukları anlaşılmaktadır. Yine uygulama konusunda %9,4 oranındaki çocuğun da öğrendiklerini uygulamadığı ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan çocukların %93,8'inin dini değerleri (doğruluk, yardımlaşma, paylaşma, dayanışma vb.) tam olarak, % 6,3'ünün de kısmen öğrendikleri yine öğreticiler tarafından belirtilmiştir. Öğrendikleri dini değerleri uygulama konusunda ise, çocukların %65,7'sinin tamamen, %25,0'inin de kısmen uyguladığı görülmektedir. Yine %9,4'ünün de uygulamadığı anlaşılmaktadır.

Her iki grup seçenek birlikte değerlendirildiğinde, çocukların öğrendiklerinin büyük bir kısmını uyguladığı anlaşılmaktadır. Çok az da olsa uygulayamayan çocukların olduğu, bunların da henüz 4-5 yaşlarındaki çocuklar olduğu kanaatindeyiz. Bu sonuç çocukların öğretilen gerek kötü davranışlardan sakınma gerekse öğrendikleri dini değerleri uygulama bakımından oldukça başarılı olduklarını, kursların amacına uygun olarak ilerlediğini göstermektedir. Bunu öğreticilerin ifadeleri de desteklemektedir.

"Kursta yapılan etkinlikler, kazanımlar ve ahlaki değerler çocukların büyük çoğunluğuna etki ediyor. Çocuklar da öğrendikleri iyi değerleri uyguluyorlar, kötü davranışlardan da kaçınıyorlar. Çocuklar bunları severek ve isteyerek yapıyorlar. Velilerden geri dönüşler oldukça güzel." (KKÖ 5)

"Bazılarının yaşı küçük olmasına rağmen çok güzel kavrayabiliyorlar. Biz anlattıklarımızın olumlu etkilerini çocuklarda görebiliyoruz. En önemlisi de ailelerin memnun kaldıklarını her seferinde bize söylemeleri. Hatta aileler yanlış yaptıklarında bile çocukların onları uyardıklarını haber alıyoruz. Dolayısıyla çocuklar öğrendiklerini uyguluyorlar." (KKÖ 10)

Çocukların, ibadet ve dini değerler gibi konular başta olmak üzere öğretilen konuların davranış boyutu ile ilgili bir takım kazanımlar elde edebilmeleri için, anne-baba ve öğreticilerin bu konularla ilgili olumlu tutum ve davranışlara sahip olmasının önemli olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü çocukların gözleri bir kamera, kulakları bir kayıt cihazı gibi gördüklerini ve duyduklarını aynen alırlar. Hatta çocukların gözleri kulaklarından daha hassastır. Bu nedenle çocuklar üzerinde gördükleri, dinlediklerinden daha etkilidir. Dolayısıyla çocukların öğretilenleri davranış haline getirmelerinde, başta anne-baba olmak üzere eğitim ve öğreticileri kendilerine rol model almaları olağan bir durumdur. Bu nedenle çocuğun eğitim görevini üstlenenlere düşen en önemli görev, onlara güzel bir rol model olabilmektir.

Diğer taraftan öğreticilerin hemen hemen tamamı (%96,9) çocuklara öğrettikleri konular ve günlük hayatta karşılaşılan olaylarla ilgili Hz. Muhammed'in örnek hayatından bolca aktardıklarını belirtmişlerdir. Bu son derece olumlu bir tablodur. Çocuklara Hz. Peygamber sevgisi verebilmek için ve bilhassa O'nun insanlara ve özellikle çocuklara karşı tavır ve davranışlarından örnekler sunmak oldukça önemlidir. Çünkü Hz. Peygamber'in hayatında onun genelde tüm canlılara, özelde ise çocuklara karşı olan sevgisi, tavır ve davranışları³⁶ ile ilgili çok sayıda rivayet vardır. Kurt'un araştırmasına göre de, çocukların büyük çoğunluğu (%99,2) Hz. Peygamber'i bilmekte, sevmekte ve örnek almaya çalıştıkları velileri tarafından belirtilmektedir.³⁷

36 Bu rivayetlerden bir kaçışınlarıdır: Buhari, "Edeb", 80; "Hudud", 10; Tirmizi, "Birr", 12; Buhâri, "Menakıb", 23; Müslim, "Fedail", 81; Ebu Davud, "Edeb", 66. Geniş bilgi için bk. Şakir Gözütok, *Hz. Peygamber'in Hadislerinde Eğitim Metodları (Buhari ve Müslim Örneği)* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2016), 67-72.

37 Kurt, *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri...*, 62.

İslam'ın temel kaynaklarının Kur'an ve Sünnet olması hasebiyle, günlük hayatta karşılaşılan bir problemi çözmede, bir konu hakkında çalışıp bilgi üretmede, cevabı aranan herhangi bir soruda Müslümanlar için Hz. Peygamber'in söz, fiil ve davranışları her alanda önem taşımaktadır.³⁸ Çünkü âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed'in, Müslümanlara her alanında örnek teşkil ettiği Kur'an-ı Kerim'de belirtilmektedir: "İçinizden Allah'ın lütfuna ve âhret gününe umut bağlayanlar, Allah'ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki, Resûlullah'ta güzel bir örneklik vardır" (el-Ahzab 33/21).

2.3.5. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Öğrenme-Öğretme Süreci ve Kurslarda Uygulanan Öğretim Programına İlişkin Öğretici Görüşleri

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında eğitim-öğretimin mevcut durumunu ve öğretim programının ihtiyaç ve beklentileri ne ölçüde karşıladığını belirlemek amacıyla da öğreticilerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu çerçevede 2018-2019 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı"nın yapısı, öğrenme-öğretme sürecine aktarılması ve kurslarda uygulanan materyaller öğreticilerin görüşleri doğrultusunda ele alınacaktır.

Söz konusu program, din eğitiminde yaş sınırlamasının kaldırılmasıyla birlikte, toplumun her kesiminden gelen talepler doğrultusunda hazırlanan ve uygulanmasına başlanan bir programdır. Program ilk olarak 2013-2014 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Akademisyenler, pedagoglar, Kur'an kursu öğreticileri ve okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri alınarak çoklu katılım anlayışıyla hazırlanan program,³⁹ uygulanmaya başlanmasıyla birlikte erken çocukluk dönemi din eğitiminin sağlıklı bir şekilde verilmesi yolunda önemli bir yaygın din eğitimi faaliyeti olarak yerini almıştır. Bununla birlikte Başkanlığın, yaygın din eğitime yönelik hazırlanan diğer programlarda olduğu gibi 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları program ve materyallerinin, muhatapların ilgi, ihtiyaç ve beklentileri göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılmasına büyük önem ve emek verdiği görülmektedir. Hazırlanan öğretim programının çocukların gelişim dönemlerine uygun olup olmadığını, materyallerin kurslarda uygulanabilirliğini tespit edebilmek amacıyla öğreticilerin görüşlerine başvurulmuştur.

38 İsmail Sağlam, "Hz. Peygamberin Çocuk Eğitiminde Öne Çıkardığı Hususlar" *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2002): 169.

39 *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) 2018*, 5.

Tablo 10: 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Uygulanan Öğretim Programına İlişkin Öğretici Görüşleriyle İlgili Dağılım

	Kesinlikle Hayır		Hayır		Kısmen		Evet		Kesinlikle Evet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
4-6 Yaş Kur'an kursu öğretim programı öğrencilerin gelişim çağlarına uygundur	2	6,3	5	15,6	16	50,0	6	18,8	3	9,4
Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hazırlamış olduğu materyaller kurslarda uygulanabilirliği vardır	0	0,0	4	12,5	13	40,6	9	28,1	6	18,8

Tablodaki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin %28,2'si kurslarda uygulanan öğretim programının öğrencilerin gelişim dönemlerine uygun olduğunu, %50,0'si kısmen uygun olduğunu ve %21,9'u da uygun olmadığını görüşündedirler. Yine öğretmenlerin %36,9'u Başkanlığın hazırlamış olduğu materyallerin kurslarda uygulanabilir olduğunu ifade etmesine rağmen, %40,6'sı kısmen uygulanabilir olduğunu, %12,5'i de uygulanamaz olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlar, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu öğretim programlarının (kazanım, Performans, etkinlik ve proje ödevleri) öğrencilerin seviyesine tam olarak uygun olmadığını göstermektedir.

Yağcı'nın yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin bazıları, öğretim programının amaca uygun ve uygulanabilir olduğunu belirtmesine karşın, bazıları programda belirtilen amaçlara ulaşabilmek için öğreticiye önemli sorumluluk düştüğünü, bazı öğretmenlerin de programın uygulanabilirliğinin zor olduğunu ifade ettikleri belirtilmiştir.⁴⁰ Ayrıca Gün'ün araştırmasında ise, öğretmenlerin öğretim programına ilişkin görüşleri incelenmiş ve öğretmenlerin %88,9'u programın öğrencilerin seviyesine uygun olduğunu, %11,1'i de uygun olmadığını belirtmiştir.⁴¹ Çalışmalar arasındaki oluşan bu farkın yer, zaman ve öğretmenlerden kaynaklandığı kanaatindeyiz.

40 Samet Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4 – 6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)* (İzmir: Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 121-123.

41 Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda ...", 43-44.

Olumsuz görüş bildiren öğretmenlerden bazılarıyla yapılan görüşmelerde öğretmenlerin verdiği cevaplar konuya açıklık getirmiştir. Bu görüşleri vermeden önce 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları öğretim programı uygulama esasları hakkında kısaca bilgi vermek faydalı olacaktır.

4-6 Yaş grubu Kur'an Kursları öğretim programı, Dini Bilgiler 1-2 ve Kur'an-ı Kerim 1-2 olmak üzere iki ayrı öğrenme alanından oluşmaktadır. Öğretim programında yer alan Kur'an-ı Kerim-1⁴² ve Dini Bilgiler-1⁴³ alanlarında verilmek istenen kazanımların tamamı 162 saat olarak planlanmıştır. Aynı durum Kur'an-ı Kerim-2⁴⁴ ve Dini Bilgiler-2⁴⁵ öğrenme alanları için de geçerlidir. Yaz döneminde 135 saatlik, kış döneminde ise 108 saatlik alternatifi uygulayacak olan öğretici, 162 saatlik hazırlanmış olan kazanımlardan öğrencilerin ilgi ve ihtiyacına göre kazanımları belirleyerek etkinlikleri uygulayacaktır.⁴⁶ Programı uygulayacak öğretici için "Kur'an Kursları Öğretici Kitabı (4-6 Yaş Grubu) 1-2"⁴⁷ ve "Öğrenci Etkinlik Kitabı 1-2"⁴⁸ ayrıca öğrenciler için de "Kur'an Öğreniyorum 1-2-3"⁴⁹ hazırlanmıştır.

Bu açıklamalardan sonra 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları gerek öğretim programı gerekse öğretici kitaplarıyla ilgili görüş bildiren öğretmenlerin bazılarının konuyla ilgili görüşler aşağıda verilmiştir.

"Hazırlanan program 5-6 yaşlar için uygulanabilir olmakla birlikte, 4 yaş çocuklar için çok da uygun değildir. Çünkü 4 ve 6 yaş çocukları arasında öğrenme açısından ciddi fark vardır." (KKÖ 7)

"Kitaplarda verilen hikâyelerin çocukların seviyesinin üstündedir. Çünkü anlatılan hikâyeler çocuklar tarafından zaman zaman tam olarak anlaşılammaktadır." (KKÖ 2)

42 Kur'an-ı Kerim'i Tanıma, Harfleri Tanıma ve Ezber (Her hafta 2-3 harf şeklinde planlanmıştır).

43 Ünite konuları şu şekildedir: Dua, Şükür ve Özür Dileme, Sevgi ve Merhamet, Saygı, Sorumluluk, Yardımlaşma, Sabır, İyilik, Dürüstlük, Doğruluk ve Adalet.

44 Kur'an Harflerini Tanıma ve Ezber: Harfleri, Harekeleri Tanıma ve Ezber, Cezm, Şedde, Tenvin İşaretlerini ve Uzatma Harflerini Tanıma ve Ezber, Kur'an-ı Kerim Okuma ve Ezber.

45 Allah'ı Seviyorum, Peygamberimi Seviyorum, Kitabımı Seviyorum, İnsanları Seviyorum, Kâinatı Seviyorum, Dinimi Seviyorum, Dini Mekânlarımı Seviyorum, Vatanımı Seviyorum, Bayramlarımı Seviyorum.

46 Geniş bilgi için bk. Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı...*, 121; *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)*, 3-9.

47 Kur'an Kursları Öğretici Kitabı (4-6 Yaş)-1 ve 2 olmak üzere iki kitap şeklinde hazırlanmıştır. Her iki kitap da 3'er bölümden oluşmakta ve ilk iki bölümü Temel Dini Bilgiler ve üçüncü bölümü de Kur'an-ı Kerim konularını ihtiva etmektedir.

48 4-6 yaş "Öğretici Kitabı"nın ekidir. İki bölümden oluşmaktadır: 1. Bölüm: Dini Bilgiler 2. Bölüm: Kur'an'ı Kerim Etkinlik kitabıdır.

49 Kur'an Öğreniyorum 1-2-3 Kitapları Harfler, Harekeler, Duâ ve Sureler serilerinden oluşmuştur. Kur'an'ı Kerim öğrenme alanına yönelik geliştirilen Kur'an öğreniyorum 1-2-3 serisi, belirtilen konuların çeşitli etkinlikler ve oyunlar yoluyla işlenmesine yönelik hazırlanmıştır. Çocukların bilişsel, fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimine katkı sağlanması ve hedeflenen kazanımlara daha kolay ulaşılması amaçlanmıştır.

"Kazanımlar yaş farkına göre tekrar düzenlenmelidir. Pek çok kazanım çocukların -özellikle 4-5 yaşlar- uygun değil. Ayrıca farklı yaşlardaki çocukların bir sınıfta eğitim verilmesi de başarıyı düşürmektedir." (KKÖ 6)

"Her yaş çocuğun algı ve dikkati farklıdır. Dolayısıyla öğretici programının hatta kitapların bile ayrı hazırlanması gerekir. Her yaş grubu çocukların seviyesine uygun etkinlik, kazanım ve program hazırlanmalıdır. Ayrıca sınıflar da ayrılmalıdır. Büyük çocuklara bir şeyler öğretmek için küçükleri susturmak zor oluyor." (KKÖ 10)

"Programı kendimiz mümkün olduğunca öğrenci seviyesine indirmeye çalışıyoruz, ancak özellikle 4 ve 5 yaşlar için hazırlanan program daha da sadeleştirilmelidir." (KKÖ 8)

Görüldüğü gibi, öğreticilerin bazıları öğretim programının eksikliklerinin olduğunu ifade etmişlerdir. 4-6 yaş çocukları arasında öğrenme kapasitesi ve dikkat açısından ciddi fark olduğunu, bu nedenle kazanımların bütün çocukların seviyelerine göre olmadığını ve farklı yaş ve öğrenme aralığındaki çocukların aynı öğretim programına dahil edilmesinin doğru olmadığını, dolayısıyla her yaşa özgü yeniden öğretim programı hazırlanmasını istemektedirler. Ayrıca öğretici kitaplarıyla ilgili de sıkıntılar olduğu, kitapların öğrenci seviyesine uygun olmadığını ya her yaş dönemi için ayrı kitap hazırlanmasını ya da 4-6 yaş grubunda bulunan tüm çocuklara hitap edebilecek seviyede yeniden öğretici kitaplarının hazırlanmasını istemektedirler.

Bu sonuçlar, gerek programda ve gerekse kitaplarda yer alan bir kısım konuların bütün öğrencilerin seviyesine hitap edecek seviyede olmadığını göstermektedir. Konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçların olduğu, benzer konulara dikkat çekildiği ve öğreticilerin bu konularda yaşadığı sıkıntılar görülmektedir.⁵⁰ Bununla birlikte öğretim programındaki kazanımların da çocukların gelişim düzeylerine uygun olmadığı yönündeki bulgularımız Tosun ve Çapçioğlu'nun çalışmasında da ortaya konulmuştur. Nitekim 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları öğretim programını inceleyen Tosun ve Çapçioğlu, Dini Bilgiler 1 ve 2 kazanımlarında yer alan sevgi, saygı, merhamet, adalet, paylaşma, yardımlaşma, sabır, iyilik, doğruluk ve güvenilirlik, şükür, görev ve sorumluluk gibi kavramların soyut kavramlar olduğunu, dolayısıyla yaş seviyesi itibarıyla bu kavramları tanıma konusunda çocukların yetersiz kaldıklarını belirterek, kazanımların çocukların seviyelerine uygun olmadığını belirtmişlerdir.⁵¹

Sonuçlar, DİB'in bu konuda gerekli çalışmayı zaman kaybetmeden yapmasının önemini göstermektedir. Gerçi Başkanlık bütün öğrencilerin aynı ortamda olmasından dolayı yaşanan problemin farkındadır. Çünkü "2017-2018 Eğitim-

50 Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı...*, 122-123.; Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda ...", 44-45.

51 Cemal Tosun - Fatma Çapçioğlu, "4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi", *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/5 (2015): 712-713.

Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları'nda, öğrenci sayısının yeterli olduğu ve fiziki şartları da uygun olan kurslarda sınıfların aynı yaştaki öğrenciler tarafından oluşturulacağını ifade etmiştir.⁵² Ancak fiziki şartların yeterli olmaması, öğretici yetersizliği vb. sebeplerden olsa gerek, anket uygulanan kursların bir kaç dışında böyle bir uygulama tespit edilememiştir.

2.3.6. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Öğrencilerin Öğrenme Güçlüğü Çektiği Konulara İlişkin Görüşler

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında çocukların öğrenme güçlüğü çektiği alanlar varsa, bunların neler olduğunu tespit etmek ve hangi alanlarda güçlük çektiğini açıklığa kavuşturmak, eğitim-öğretimde istenilen verimin elde edilebilmesi adına önemlidir. Yukarıda ifade edildiği gibi öğrencilerin çoğu, öğretim programının öğrenci seviyesine uygun olduğu görüşünde olsalar da öğrenmede bazı sorunların olduğu bir gerçektir. Bu noktada öğrenme güçlüğü çekilen ve öğrenmede sorun alanları oluşturan konuların neler olduğunun bilinmesi sorunun çözümüne katkı sağlayacağı kanaatindeyiz. Bununla birlikte, DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları için kitaplar hazırlamış öğrenci ve öğretmenlerin hizmetine sunmuştur. Bu kitaplar görsel açıdan oldukça etkileyicidir. Etkinliklerle zenginleştirilmiş bu kitapların, eğitim-öğretime ne derece katkı sağladığı da değerlendirilmek istenmiştir. Bu nedenle konuyla ilgili öğretmenlerin seçenekleri değerlendirme durumu aşağıda verilmiştir.

Tablo 11: 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Uygulanan Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	Kesinlikle Hayır		Hayır		Kısmen		Evet		Kesinlikle Evet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Temel Dini Bilgiler-1	7	21,9	6	19,1	7	21,9	7	21,9	5	15,2
Temel Dini Bilgiler-2	12	33,1	10	27,8	7	19,3	3	8,6	4	11,2
Kur'an-ı Kerim-1	11	31,4	11	31,4	4	12,6	3	9,2	5	15,4
Kur'an-ı Kerim-2	6	19,0	7	21,9	5	15,4	7	21,9	7	21,9

Tabloda görüldüğü üzere, %37,1'i Temel Dini Bilgiler-1, %19,8'i Temel Dini Bilgiler-2, %34,6'sı Kur'an-ı Kerim-1 ve %43,8'i de Kur'an-ı Kerim-2 konularında zorlandıkları görülmektedir. Bu sonuçlar, çocukların bütün konularda zorlandığını

52 Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Eğitim Hizmetleri" (Erişim 4 Nisan 2019).

göstermekle birlikte, en fazla zorlandıkları konuların Temel Dini Bilgiler-1 ve Kur'an-ı Kerim-2 konuları olduğu görülmektedir.

Temel Dini Bilgiler-1 konularının daha çok soyut konuları ihtiva etmesi, Kur'an-ı Kerim-2 konularının da daha çok Kur'an harflerini tanıma ve ezberleme, cezm, şedde, tenvin, hareke, uzatma harfleri gibi Kur'an okumaya giriş bölümlerinden oluşması çocukların öğrenme güçlüğü çektiği alanların başında gelmektedir. Doğan'ın yapmış olduğu bir araştırmada da, Dini bilgiler-1 öğrenme alanı kazanımları incelenmiş, okulöncesi dönem çocuğun kavramları tanımlama, ilişki kurma ve kavramlar arası çıkarımda bulunma dönemi olmadığını, bu dönemdeki çocukların sadece kavramları fark edebilecekleri ifade edilmiştir.⁵³ Gün tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin en fazla öğrenme güçlüğü çektikleri konunun harfleri öğrenme olduğu tespit edilmiştir.⁵⁴ Diğer taraftan Uzun'un yapmış olduğu bir araştırmada ise, 4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programında yer alan kazanımların %88'i bilişsel, %7'si duyuşsal ve %5'i de psiko-motor alana yönelik olduğu, dolayısıyla programın duygu temelinden ziyade, bilgi temelli bir din eğitimi faaliyetini öne çıkardığını ifade etmektedir.⁵⁵

Öğrenci bazı konuları öğrenmede zorluk çekiyorsa, bu zorluk öğreticiden ya da öğrenciden kaynaklanabilir. Buradan hareketle öğrencilerin öğrenme güçlüğü çekmesinin önemli önemli sebeplerinden biri de öğreticinin pedagojik formasyon eksikliği olabilir. Öğreticilerin %68,8'inin İmam Hatip Lisesi ve önlisans mezunu olması (bk. Tablo 1) bu görüşümüzü de destekler mahiyettedir. Yaygın din eğitiminin faaliyet alanının geniş olması, hedef kitlenin de çok farklı olmasına (çocuk, genç, yetişkin, yaşlı) neden olmuştur. Ancak bu alanlarda uzmanlık eğitimi almış personel sıkıntısı ciddi boyuttadır.⁵⁶ Her ne kadar İlahiyat Fakültesi mezunu personelin sayısı her geçen gün artsa da, uygulama açısından İlahiyat Fakültelerinde de bir takım eksiklerin olduğu ifade edilebilir. Yine İmam Hatip Lisesi ve önlisans mezunları için destekleyici çalışmalar yapılmakla birlikte yeterli olmadığı da bir gerçektir.⁵⁷ Öte yandan Korkmaz'ın yaptığı araştırmada⁵⁸ Kur'an Kursu öğreticilerinin daha çok Dini Bilgiler dersi için derse hazırlık yaptıkları, Kur'an öğretimi için derse hazırlık yapmadıkları ve yapmaya gerek duymadıkları belirtilmiştir. Ayrıca öğreticilerin ders öncesi hazırlığı oldukça yüzeysel yaptıkları, materyal hazırlama ve dersin kazanımlarını belirleme gibi işlemler konusunda

53 Davut Doğan, "Diyaret İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Öğretim Programı (Okul Öncesi Dönemi) Dini Bilgiler-1 Öğrenme Alanı Kazanımları Üzerine Değerlendirme", *KSÜİFD* 24 (2014): 224.

54 Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda ...", 49.

55 Sümeyra Uzun, *Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi (İslam Dini) Programlarının Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi Türkiye ve Amerika Örnekleri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 59

56 Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda ...", 50.

57 Recai Doğan, "Yaygın Din Eğitiminin Neliği", *Din Eğitimi El Kitabı*, ed. Recai Doğan-Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2013), 306.

58 Korkmaz, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi...*, 125-126.

yeterli ölçüde bilinçli olmadıkları tespit edilmiştir. Benzer sorunların anket uyguladığımız öğretmenler açısından da geçerli olması ihtimali vardır. Kur'an-ı Kerim-2 ve Temel Dini Bilgiler-1 dersinde yaşanan güçlüğü nedenlerinden biri, öğretmenlerin derslere ön hazırlık yapmadan gelmiş olmalarından kaynaklandığı kanaatindeyiz.

Bu bilgilerden hareketle, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu öğretim programında yer alan kazanımların tekrar gözden geçirilerek, öğrenme güçlüğüne neden olan konuların öğrenci seviyelerine uygun olarak yeniden düzenlenmesi önem arz etmektedir. Nitekim öğretim programının bazı kazanımlarının çocukların seviyesinin üstünde olduğu görülmektedir. Özellikle 4-5 yaşlarındaki çocuklar için kavramları tanımlayabilmesi ve bazı bilgileri ezberlemesi gibi istekler seviyelerinin üstündedir. Örneğin, Kur'an-ı Kerim öğretiminde Ayet-el Kürsi ile birlikte pek çok sure ve duanın ezberlenmesi istenmektedir. Yine "Dinimi Öğreniyorum" ünitesinde zekât, hac, oruç ibadetlerinin başlıca faydasını bilir, "Dini Mekânları Seviyorum" ünitesinde Mescid-i Nebevi, Kâbe, Mescid-i Aksa'yı tanır, "Vatanımı Seviyorum" ünitesinde vatan sevgisiyle öne çıkan şahsiyetleri tanır vb. kazanımlar 4-6 yaş grubundaki her çocuğun üstesinden gelebilecek şekilde olmadığı görülmektedir.⁵⁹ Ayrıca hazırlanan programın çok da yoğun olduğu bir görülmektedir. Bu nedenle öğrencilerin yaş seviyesi ve öğrenim düzeyi dikkate alınarak gerek kitapların gerekse öğretim programın tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.

2.3.7. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Karşılaşılan Problemlere İlişkin Görüşler

Kurslarda karşılaşılan problemleri bizzat kurs öğretmenlerin gözüyle tespit edebilmek amacıyla "Görev yaptığınız Kurslarda karşılaştığınız sorunlar var mıdır?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya öğretmenlerin %40,7'si hayır, %34,2'si evet ve %25,1'i de kısmen cevabını vermişlerdir. Buna göre kurslarda az veya çok bir problemin varlığından söz edebiliriz.

⁵⁹ Her ne kadar, öğretim programının esnek çerçeve öğretim programı şeklinde hazırlandığı, öğrenci seviyesine göre öğreticinin neyi, ne kadar işleyeceğine kendisinin karar vermesi gerektiği belirtilmiş olsa da, farklı yaş grubunda birçok öğrenciyle ve genellikle bir öğreticiyle bunun başarılması zordur. Ayrıca bunu haftalık 18 saatlik süre içerisinde başarması çok da mümkün görülmemektedir.

Tablo 12: 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Karşılaşılan Problemlere İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Görev yaptığınız Kurslarda karşılaştığınız sorunlar var mıdır?	Seçenekler	n	%
	Evet	13	34,2
	Hayır	11	40,7
	Kısmen	8	25,1
	Toplam	32	100

Kurslarda karşılaşılan problemlerin neler olduğunu tespit edebilmek amacıyla öğretmenlerle görüşmeler yapılmış, yapılan görüşmeler neticesinde en önemli problemler arasında fiziki mekan problemleri, kurslarda karşılaşılan bazı ihtiyaçları temin etme yönünde müftülüklerden yeterli desteği alamama, farklı yaş grubundaki öğrencilerin aynı sınıfta olması, yardımcı personel problemleri, anne-babanın çocuk üzerindeki yanlış tutumu, ailelerin kursları bir kreş gibi görmeleri, eğitim-öğretim problemleri yer almaktadır.⁶⁰ 4-6 yaş grubu Kur'an Kursları üzerine yapılan bazı çalışmalarda da, eğitim görülen mekânın fiziksel yetersizliğine ve eğitim-öğretime dair bazı problemlerin olduğuna dikkat çekilmiştir. Dolayısıyla araştırmalarda çıkan sonuçların çalışmamızın bulgularını desteklediği görülmektedir.⁶¹

Yarı yapılandırılmış mülakat sorularına verdikleri cevaplardan hareketle, öğretmenlerin kurslarda karşılaştıkları problemlerle ilgili ifadelerinden bazıları aşağıdadır:

"Çocuklara ders anlatmada zorluk çekiyorum. 4, 5 ve 6 yaşındaki çocukların aynı ortamda bulunması ve dersi dağıtan çocukların sayıca fazla olması beni zorluyor." (KKÖ 1)

"Kursumuz gerekli fiziki şartlar oluşmadan 4-6 yaş Kur'an kursu olarak açıldı. Kanaatimce kervan yolda düzülür mantığı ile hareket ediyoruz. Kursun eksiğiyle mi uğraşacağız, çocukların eğitim-öğretimiyle mi? Keşke biz de Milli Eğitim okul öncesi öğretmenleri gibi sadece eğitimle uğraşsak." (KKÖ 9)

⁶⁰ DİB 2017 yılında söz konusu eksik ve problemleri tespit etmek ve eksikleri gidermek amacıyla il ve ilçelere bir form göndererek verilen hizmetin eksik, geliştirilmesi gereken ve beğenilen yönlerini öğretmenler vasıtasıyla doldurulmasını istemiştir. Bu durum, Başkanlığın bu konudaki hassasiyetini ve eksikleri tespit ederek giderme çihetine gidileceğini göstermektedir.

⁶¹ Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı...*, 70-75; Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda...", 53-57; Süleyman Karacelil, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Kur'an Kurslarının Eğitim Problemleri: Şırnak İli Örneği", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (2013): 274-295. Yine 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursunda eğitim alan çocukların velileri üzerine yaptığı bir çalışmada da 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarındaki fiziki koşullardan ve sınıf ortamından velilerinin memnuniyet düzeyi % 47,8'i olduğu, dolayısıyla çok da memnun görünmedikleri ortaya çıkmıştır. Kurt, *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ...*, 54.

"Oyun odamız var, ama oyun bahçemiz yok. Bir kız bir erkek tuvaletimiz var ve 22 öğrencim var. Bazen çok zorlanıyoruz." (KKÖ 7)

"Tek odamız var, orada hem oynuyoruz hem ders yapıyoruz. Büyüklerle ders yaparken küçükler oyun oynuyor. Ders dinleyen çocukların da dikkati dağılıyor." (KKÖ 11)

"Müftülüğümüz 4-6 yaş Kur'an kurslarına çok önem veriyor. Ancak bütün ihtiyaçlarımıza yetemiyorlar ki bazı ihtiyaçlarımızı cami derneklerimiz vasıtasıyla karşılıyoruz. Bu durum dernek yöneticilerini bizim üstümüzde bir amirimiz gibi olduğu hissini veriyor. Ve bu durumdan çok sıkıntı çekiyoruz. Bir şey yaptırıcaksak önce dernek başkanını ikna etmemiz gerekiyor." (KKÖ 2)

"Yardımcı eleman konusunda sıkıntı çekiyoruz. İŞKUR'dan personel geliyor, ancak 6 ay sonra görev süresi dolduğu için görevi bırakıyor. Yeni görevli gelinceye kadar bir boşluk oluşuyor. Yeni görevli geliyor ona işi öğretilinceye kadar zaman geçiyor. Kısaca bir taraftan onlarla uğraşılıyor, bir taraftan ailelerle uğraşılıyor." (KKÖ 3)

"Bazı aileler kursu bir kreş gibi görüyorlar. 'Çocuğa bir şey öğretmenize gerek yok. Ben işten dönünceye kadar çocuklarla oynasın bana yeter' gibi cümlelerle bizi çocuk bakıcısı olarak görüyorlar." (KKÖ 4)

"Eğitim ve materyal kullanma konusunda eksiklerimin olduğu kanaatine varıyorum. Bu nedenle kendimizi geliştirme konusunda seminere ihtiyacımız var." (KKÖ 10)

Kurslarda eğitimi yürüten ve organize eden öğreticilerin ifadelerinde de görüldüğü üzere kursun fiziki durumundan, yardımcı personelden, ailelerden, kendilerinden kaynaklanan birtakım problemlerin olduğu görülmektedir. Çalışmamız kapsamında gerek bu yaşanan problemlerin giderilmesi gerekse eğitim-öğretimin daha etkin ve kalıcı olması için öğreticilerin önerileri de vardır. Öğreticilerin kurslarla ilgili önerilerinden bazıları şöyledir:

"Öğreticilerin eğitim seminerleriyle bir an önce daha donanımlı hale getirilmesi bu kursların başarıya ulaşmasında önemli etken olacaktır." (KKÖ 5)

"Seviyeleri aynı olmadığı için 4, 5 ve 6 yaşında olan çocukların kitapları da ayrı hazırlanmalı. Çünkü anlatılan hikâyeyi, yapılan dramayı yaştan dolayı hepsi anlamıyorlar." (KKÖ 3)

"Sınıfta 10-12 öğrenci ideal olanı. Bu sayı 20'ye çıktığı zaman tek öğreticiyle kaliteli bir eğitim yapılmıyor. Bu nedenle sayının fazla olduğu yerlere ikinci görevli mutlaka verilmelidir." (KKÖ 7)

"Bayanları okutan hoca kursun yöneticisi, başımızda amirlik yapıyor, işimize karışıyor. Müftülük karışıyor, dernek karışıyor, aileler karışıyor. Bazen biz de ne yapacağımızı karıştırıyoruz." (KKÖ 9)

"Daimi statüde yardımcı eleman ihtiyacımız var. Çünkü bir görevliye çocuklar alışıyor, süresi dolduğu zaman o gidiyor, yerine bir başkası geliyor. Çocuklar yeni görevliye alışmakta zorlanıyorlar." (KKÖ 1)

"Yardımcı personelleri kendimiz seçsek çok güzel olacak. Çünkü gelen kişi 4-6 Yaş Kur'an Kurslarının yapısına uygun özellikte olmuyor bazen." (KKÖ 2)

"Kursun yöneticisi bayanları okutan hoca hanım. Bu durum bazı sorunları beraberinde getiriyor. Davul bende tokmak başkasında gibi bir durum. Bu nedenle 4-6 yaş kursların yöneticisi ayrı olmalıdır." (KKÖ 4)

"Ders saatleri yeterli gelmiyor. Oyun, ders, yemek gibi bütün faaliyetler belli saate sıkıştırılınca eğitime çok fazla zaman kalmıyor." (KKÖ 10)

SONUÇ

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları, yaygın din eğitiminde yeni sayılabilecek bir uygulama alanı olarak din eğitimcilerinin üzerinde araştırma yapması gereken önemli bir faaliyet alanıdır. Yapılan çalışmaların başarıya ulaşması, kurslarda gerçekleştirilen faaliyetler hakkında bilgi elde ederek, bunları değerlendirmekle mümkündür. Dolayısıyla "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri" adlı bu çalışma kapsamında kursların mevcut durumu, eğitim öğretim faaliyetleri ve problemleri konusunda öğretmenlere sorular yöneltilmiştir. Gerek anket soruları gerekse yarı yapılandırılmış mülakat sorularına görevlilerin verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları din eğitiminde yaş sınırlamasının kaldırılmasıyla birlikte ilk kez 2013-2014 eğitim-öğretim yılında 10 ilde faaliyetlerine başlamıştır. DİB'in en önemli yaygın din eğitimi faaliyetleri arasında yer alan 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarına her geçen yıl talebin arttığı görülmektedir. Bu talepler, hem toplumun okul öncesi döneme yönelik çocukların din eğitimi ihtiyacını ve beklentilerini göstermesi hem de 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının kısa zaman içerisinde hızla yaygınlaşması açısından önemli olduğunu göstermektedir.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu öğretmenlerin yarıya yakını (%44,9) mesleki ve pedagojik formasyon açısından kendilerini yeterli görürken, %31,0'i kısmen yeterli görmekte ve %24,1'i de yeterli görmemektedir. Yeterli görmeyenlerin çoğunluğunu İmam Hatip Lisesi mezunlarının oluşturduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte bu kurslarda görev yapabilmek için sadece sertifika programında alınan eğitimin tek başına yeterli olmadığı, alanında uzman hocalar tarafından uzun süreli hizmetiçi eğitim seminerlerinin verilmesinin gerekliliği anlaşılmaktadır. Bu nedenle DİB'in 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında öğretici görevlendirmelerinde dini yükseköğretim mezunu görevlileri tercih etmesi, İlahiyat fakültelerinin program çeşitliliğine gitmesi ve öğretmenlere uzun süreli hizmetiçi eğitim semineri verilmesi meselenin çözümünde olumlu katkı sağlayacaktır.

Kurslarda görev yapan öğretmenlerin yaklaşık üçte ikisi (%65,6) 30 yaş ve altında ve %71,9'u ise 1-5 yıl arası DİB bünyesinde görev yaptıkları tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, görevlilerin büyük çoğunluğunun göreve yeni başlayan ve mesleki kıdemleri yeni olan öğretmenlerin oluşturduğunu göstermektedir.

Kurslara devam eden çocukların hemen hemen tamamının (%93,7) Allah'ın varlığı ve birliğini, Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve peygamberi olduğunu büyük ölçüde öğrendikleri görülmektedir. Bu sonuçlar, din eğitimi için kursların önemini ortaya koymakta ve 4-6 yaş grubu çocuklar için son derece olumlu bir tablo olduğunu göstermektedir.

Kursların öğretim programı hakkında görevlilerin %71,9'u (%50,0'si kısmen uygun, %21,9'u da uygun değil) uygun olmadığını belirtmişlerdir. Uygun olmadığını ifade eden öğretmenler, kazanımların 4-6 yaş çocukların seviyesinin üstünde olduğunu, 4 ve 6 yaş aralığında bulunan çocukların arasında ciddi manada öğrenme açısından fark olduğunu, bu nedenle programın her yaş için ayrı ayrı hazırlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerdeki yaş farkı ile ilgili bu sonuç, program geliştirme çalışmalarında ve diğer konularda ilgililer tarafından dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları üzerine yaptığımız bu araştırmada, öğretmenlerden elde ettiğimiz veriler doğrultusunda kurslarda bir takım problemler olduğu da tespit edilmiştir. Bu problemler arasında fiziki mekân problemleri, farklı yaş grubundaki öğrencilerin aynı sınıfta olması ve yardımcı personel problemleri en başta gelen problemler arasındadır. Bunların yanında kurslarda bazı ihtiyaçları temin etme yönünde müftülüklerden yeterli desteği alamama, anne-babanın çocuk üzerindeki yanlış tutumu, ailelerin kursları bir kreş gibi görmeleri ve eğitim-öğretime dair problemler tespit edilen problemler arasındadır.

Birtakım eksiklerine rağmen güvenli, denetlenebilir ve şeffaf bir din eğitimi uygulamasını oluşturan 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları, okul öncesi dönem çocuğunun din eğitimi ile ilk tanıştığı yer olması ve bu sayede gelecek nesillerinin dini ve ahlaki ilkelerle küçük yaşlardan itibaren tanışarak, sağlıklı bir eğitim almaları açısından son derece önemli olduğunu belirtmek gerekir. Bu nedenle, tespit edilen eksiklerinin hızlı bir şekilde giderilmesi din eğitimi açısından bir gerekliliktir.

Yapılan bu çalışma, 4-6 Yaş Grubu Kur'an kursu öğretmenleri ile yapılan anketlerden, görüşmelerden, gözlemlerimizden ve alandaki literatüre dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada dile getirilen görüşler örneklemimizle sınırlıdır. 4-6 yaş grubu Kur'an kursları üzerinde daha ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç vardır. Yapılan çalışmaların öğrenci görüşlerine dayalı olarak yapılması da faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aköz, Fatma. *Kur'an Kursu Öğrencilerinin Gözüyle Öğreticilerin İletişim Davranışlarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi (Diyanet İşleri Başkanlığı Konya İl Merkezindeki Yatılı Kız Kur'an Kursları Örneği)*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Armaner, Neda - Ökmen, Zeki. *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodik Değerler*. İstanbul: MEB, 1960.
- Aşkoğlu, Nevzat Yaşar. "Günümüzde Kur'an ve Hadis Öğretimi Üzerine". *Uluslararası Din Eğitimi Sempozyumu. Ankara, 20-21 Kasım 1997* Ankara: Tömer Dil Eğitim Merkezi, 1997.
- Ay, Mehmet Emin. *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2002.
- Ay, Mehmet Emin. *Problem ve Beklentileriyle Türkiye'de Kur'an Kursları*. İstanbul, Düşünce Kitabevi, 2005.
- Ayhan, Halis. *Din Eğitimi ve Öğretimi*. İstanbul: MÜ İlahiyat Vakfı Yayınları, 1997.
- Başal, Asude Handan. *Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2005.
- Başkurt, İrfan. *Din Eğitimi Açısından Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları*. İstanbul: Dem Yayınları, 2013.
- Baymur, Feriha. *Genel Psikoloji*. Ankara: İnkılap Kitabevi, 1997.
- Bilgin, Beyza. "Okul Öncesi Çağı Çocuğunda Din Duygusu". *MEGSB Din Öğretimi Dergisi 7* (1986): 14-28.
- Buyrukçu, Ramazan. *Kur'an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma (Göller Bölgesi Örneği)*. Isparta: Fakülte Kitabevi, 1999.
- Canan, İbrahim. *Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye*. Ankara: Işık Akademi Yayınları, 2014.
- Çelebi, Ahmet. *İslam'da Eğitim-Öğretim Tarihi*. Çev, Ali Yardım. İstanbul: Damla Yayınevi, 1976.
- Çubukçu, İbrahim Agah. *İslam Düşüncesi Hakkında Araştırmalar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1983.
- Dam, Hasan. "Çocukluk Dönemi Din Eğitimi". *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*. Ed. Mustafa Köylü. Ankara: Nobel Yayınları, 2013.
- Doğan, Davut. "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Öğretim Programı (Okul Öncesi Dönemi) Dini Bilgiler-1 Öğrenme Alanı Kazanımları Üzerine Değerlendirme". *KSÜİFD* 24 (2014): 200-225.
- Doğan, Recai. "Yaygın Din Eğitiminin Neliği". *Din Eğitimi El Kitabı*. Ed. Recai Doğan-Remziye Ege. Ankara: Grafiker Yayınları, 2013.
- Gözütok, Şakir. *Hz. Peygamber'in Hadislerinde Eğitim Metodları (Buhari ve Müslim Örneği)*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2016.
- Er, Hamit. "Kur'an'a Göre Düşünen İnsan Yetiştirme". *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi 8* (2001): 176-181.

- Gün, Ayşegül. "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (2016): 33-66.
- Işıkdöğün, Davut-Korukcu, Adem. "Yaz Kur'an Kurslarında Kur Sistemi ve Kur'an Kursu Öğreticilerinin Bu Sisteme Bakışı", *AÜİFD* 49/1 (2008), 201-221.
- İbn Tufeyl, *Hayy b. Yakzan*. Çev. M. Şerafettin Yaltkaya. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.
- İnce, Abdullah-Cevherli, Kübra. "Dezavantajlılığın Giderilmesinde Kur'an Kurslarının Rolü: Sakarya'daki Kadınlar Örneği". *Diyanet İlmî Dergi* 55 (2019): 495-524.
- İnce, Abdullah. "Türkiye'de Yetişkin Kadınlara Yönelik Kur'an Kursları Politika ve Uygulama Önerileri". *Seta Analiz*, Vol. 234. Erişim: 13.08.2019 <https://www.setav.org/analiz-turkiyede-yetiskin-kadinklara-yonelik-kuran-kurslari-politika-ve-uygulama-onerileri>.
- Karacelil, Süleyman. "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Kur'an Kurslarının Eğitim Problemleri: Şırnak İli Örneği". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (2013): 274-295.
- Kazıcı, Ziya. *Ana Hatlarıyla İslam Eğitim Tarihi*. İstanbul: İFAV Yayınları, İstanbul 1995.
- Koç, Ahmet. "Kur'an Kurslarında Din Eğitimi". *Din Eğitimi*. Ed. M. Köylü-N. Altaş. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.
- Korkmaz, Mehmet. "Yaygın Din Öğretiminde Yeterlik Ölçeği Geliştirme Süreci: Kur'an Kursu Öğreticileri Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Ölçeği Örneği". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/28 (2010): 239-265.
- Korkmaz, Mehmet. *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 2019.
- Köylü, Mustafa-Oruç, Cemil. *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2017.
- Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 yaş)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014.
- Kurt, İbrahim. *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, 2017.
- Kuş, Elif. *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Veri Analizi, Örnek Program NVivo ile Gösterimler*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2006.
- Mehmedoğlu, Yurdağül. *Okul Öncesi Çocuklarda Dini Duygunun Gelişimi ve Eğitimi*. Ankara: TDV Yayınları, 2005.
- Oruç, Cemil. *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Din Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları 2011.
- Öcal, Mustafa. *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*. Ankara: TVD Yayınları, 2007.
- Sağlam, İsmail. "Hz. Peygamberin Çocuk Eğitiminde Öne Çıkardığı Hususlar". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2002): 167-190.
- Sağlam, İsmail. *Çocuk ve İbadet*. Bursa: Düşünce Kitabevi, 2003.
- Selçuk, Mualla. *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*. Ankara: TDV Yayınları, 2005.
- Tosun, Cemal-Çapçoğlu, Fatma. "4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi". *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/5 (2015): 705-720.

- Uzun, Sümeýra. *Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi (İslam Dini) Programlarının Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi Türkiye ve Amerika Örnekleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Vergote, A. "Çocukta Din". Çev. Erdoğan Fırat. *AÜİFD* 22, (1978): 317.
- Yağcı, Samet. *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4 – 6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)*. İzmir: Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Yavuz, Kerim. *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi*. Ankara: DİB Yayınları, 1983.
- Yılmaz, Emre. "Din Görevlilerinin Mesleki Doyum Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma", *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 9/17 (2019): 104-122.
- Yorulmaz, Bilal. "Kur'an Kursu Öğreticileri ile Cami Görevlilerinin Okul Öncesi ve İlköğretim 1. Kademe Öğrencilerine Ders Verme Durumlarına İlişkin Öz Algıları (İstanbul Örneği)". *Öneri Dergisi* 10/39 (2013): 154.
- Yorulmaz, Bilal. "Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi ve Tarihsel Süreci". *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı*. Ankara: DİB Yayınları, 2014.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Strateji Geliştirme". Erişim 29 Nisan 2018. <https://stratejigelistirme.diyanet.gov.tr/istatistikler>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Eğitim Hizmetleri". Erişim 24 Mart 2019. <https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr>.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Eğitim Hizmetleri". Erişim 4 Nisan 2019. <https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr-kur'an-kurslar-uygulama-esaslari>.

EK 1. Kur'an Kursu Öğreticileri Görüşme Formu Kodları

No	İl/ilçe	Cinsiyet	Yaş	DİB'de Görev Süresi	4-6 Yaş Görev Süresi	Kod
1	Zonguldak	Kadın	27	3	1	KKÖ 1
2	Zonguldak	Kadın	32	7	1	KKÖ 2
3	Zonguldak	Kadın	25	1	1 (Fahri)	KKÖ 3
4	Zonguldak	Kadın	29	2	2 (Fahri)	KKÖ 4
5	Çaycuma	Kadın	21	1	1 (Fahri)	KKÖ 5
6	Çaycuma	Kadın	23	2	2	KKÖ 6
7	Çaycuma	Kadın	34	10	3	KKÖ 7
8	Çaycuma	Kadın	29	5	2	KKÖ 8
9	Çaycuma	Kadın	22	1	1 (Fahri)	KKÖ 9
10	Çaycuma	Kadın	23	2	2 (Fahri)	KKÖ 10
11	Çaycuma	Kadın	31	7	3	KKÖ 11